

CÂTEVA REPREZENTĂRI ALE ECHIPAMENTULUI MILITAR ROMAN DIN DACIA PE MONUMENTE ȘI ALTE ARTEFACTE

Mihai Chiriac

La începutul acestui studiu îmi propun să prezint într-un mod succint componentele și accesoriile de bază ale echipamentului militar roman. Astfel forma, dimensiunile, precum și măiestria folosită la confecționarea lor, le cunoaștem destul de bine din relatările unor autori antici, din reprezentările sculpturale și, mai rar picturale, dar mai ales din obiectele originale găsite în urma cercetărilor arheologice întreprinse în urma săpăturilor efectuate în castrele și necropolele cu caracter militar. De asemenea, studiul costumului militar roman ne ajută să identificăm cu exactitate natura militară a trupei respective, mai precis dacă unitatea era o *legionis*, *auxilia*, *classis*, sau *turma*. De altfel pe frontonul multor stele funerare militare soldații doreau să fie sculptați în costumul și cu armele pe care le purtau în momentul părăsirii serviciului militar. Constatăm de asemenea, din descoperirile arheologice, că în afara costumului militar roman care era utilizat în luptă directă, și care era, în majoritatea cazurilor lucrat din fier, existau și costume militare de paradă care erau cel mai frecvent turnate în bronz și poleite cu argint și aur.

Galea sau *cassis* era casca soldatului. În epoca regalității și a republicii romane ea putea fi realizată din piele de animal, adeseori din piele de lup, lupul fiind animalul zeului Marte¹, dar putea fi confecționată și din bronz. Mai apoi, în epoca principatului, în confecționarea ei domina fierul. Elementul esențial la o cască era desigur calota *cudo*, care acoperea țeasta capului soldatului având și o prelungire la spate, pentru protecția gâtului². În timpul marșului, casca este ținută de către soldați atârând pe umăr cu o sfoară petrecută printr-un inel fixat în vârful calotei³. Fruntea luptătorului era acoperită cu o vizieră mobilă, de înălțime diferită, fixată cu nituri de calotă, deasupra urechilor, totuși rareori această vizieră acoperea întreaga față, lăsând vederii numai două orificii în dreptul ochilor⁴. Pentru protejarea obrazilor erau utilizate așa numitele *bucculae*, două foi mobile de metal, atârdate de calotă, de la tâmple până sub bărbie. Câteodată aceste obrăzari acopereau și urechile unde, de asemenea trebuia lăsat un mic orificiu necesar auzului⁵. Existau și căști de bronz destinate doar paradelor militare, ele erau turnate asemenea unor adevărate măști având orificii numai la gură, nas și ochi. Un foarte important accesoriu al căștii era considerată așa numita creastă *crista*, adică panașul fixat pe vârful calotei. Ea consta din pene colorate în funcție de natura armei și a gradului posesorului. Penele erau de obicei folosite la paradele militare, forma, aranjamentul și culoarea acestor creste variind foarte mult. De altfel se știa că centurionul purta *crista transversa*, de culoare albă – argintie, și care era aranjată cu panașul răsfrânt lateral, având două rânduri de pene. După culoarea și forma panașului ostașii puteau ușor recunoaște gradele superioare ale comandanților⁶. Istoricul grec *Polybius* ne relatează că pe vremea sa panașul avea trei pene drepte, roșii sau negre,

¹ Grimal 1973, p. 177.

² Tudor 1964, p.150.

³ Daicoviciu, Daicoviciu 1966, p.21.

⁴ Tudor 1964, p.150.

⁵ Tudor 1964, p.150.

⁶ Tudor 1964, p.151.

lungi de aproape un cot. Cu aceste ornamente puse pe creștet, pe lângă celelalte urme, soldatul apare de două ori mai înalt, iar înfățișarea sa este frumoasă și înspăimântătoare pentru dușmani⁷.

Lorica era platoșa și era confecționată în epoca republicii din fâșii de piele tăbăcită, legate între ele cu ajutorul unor cusături, cu curelușe sau prin nituri. *Polybius* observa faptul că mulți soldați din cauza prețului ridicat al cuirasei de piele își fixau doar o placă de bronz în dreptul inimii, este vorba de ceea ce poartă denumirea în lumea elenistică de apărătoare de inimă *cardiophylax*⁸. Deși în perioada imperiului se mai păstra cuirasa din piele care era purtată îndeosebi de către unitățile auxiliare de cavalerie, totuși pentru această epocă, atât monumentele sculpturale cât mai cu seamă descoperirile arheologice ne arată că în această perioadă se utilizau trei tipuri de *lorica*. Aceste tipuri sunt: *lorica segmentata*, *lorica squamata* sau *plumata* și *lorica hamata*.

Lorica segmentata se întâlnește frecvent pe scenele Columnei și se confecționa de obicei din fier. După cum indică și numele său, se compunea dintr-o serie de *segmenta*, mai precis benzi de diferite lățimi, de regulă patru pentru bust⁹. Cu aceste segmente se îmbrăca întregul bust al luptătorului, pânțele, unde benzile erau aranjate orizontal, și umerii, unde acestea erau aranjate vertical. Sub gât și sub ceagă ele erau legate de două plăci fixate vertical denumite pectorale, iar legătura între *segmenta* era realizată cu nituri, cu cataramă din bronz sau cu șnururi petrecute pe sub cheatori¹⁰. Soldatul trebuia de cele mai multe ori să fie ajutat de un camarad pentru a putea îmbrăca o asemenea platoșă complicată în ceea ce privește legăturile, dar comodă în luptă.

Lorica squamata, sau *lorica plumata* era executată din solzi de metal de forma unei unghii mari și care erau cusuți între ei cu sârmă, obținându-se astfel o cămașă din zale, alcătuită din plăcuțe care se suprapuneau în felul solzilor de pește *squama*, sau al penelor de pe pânțele păsărilor *pluma*. Întreaga pânză de zale se putea coase pe o haină de stofă sau se putea fixa pe niște curele de piele. Această *lorica* necesita însă adăugarea la poalele ei a unui lambrechin, adică a unui cordon lat de piele care avea marginea în formă de solzi mari care se placau cu metal, cu scopul de a proteja partea inferioară a pântecului¹¹. De obicei plăcile cuirasei sunt găurite la partea superioară pentru trecerea firelor de tablă de aramă, care leagă plăcile între ele după modelul clasic¹².

Dintre cele două tipuri de cuirasă, *lorica segmentata*, respectiv *lorica squamata* folosite de armata romană în Dacia, primul este documentat numai pe Columnă, iar celălalt de către descoperirile arheologice.

Cel de al treilea tip de utilizat este *lorica hamata*. Aceasta era o cămașă realizată din țesătură comună a unor inelușe de metal sau din împletirea unei sârme. Se îmbrăca ușor de către soldat, ea apare în perioada finală a imperiului și în evul mediu timpuriu¹³.

Cele trei tipuri de *lorica* descrise erau purtate de trupă și de gradele militare inferioare. Împăratul și ofițerii superiori îmbrăcau armuri din bronz alcătuite din două piese fundamentale, care erau turnate după un mulaj luat pe bustul beneficiarilor, astfel o piesă acoperea partea din față a bustului, iar alta spatele completându-se cu legături de

⁷ Tudor 1964, p.151.

⁸ Tudor 1964, p.151.

⁹ Tudor 1964, p.151.

¹⁰ Tudor 1964, p.151.

¹¹ Tudor 1964, p.152.

¹² Vlădescu 1974-1975, p. 48-49.

¹³ Tudor 1964, p. 152.

segmenta peste umeri și cu lambrechine la partea inferioară. Prinderea cu cataramă și curele a celor două bucăți se făcea de la șolduri până sub brațe. În față, o atare cuirasă era decorată cu diferite figuri de zei cum ar fi zeul Marte sau zeița Victoria, sau cu unele semne religioase sau războinice.

Pentru atârănarea sabiei și a pumnalului, fiecare soldat roman purta un *balteus*, sau un *cingulum*. Centura se realiza de obicei dintr-o curea lată din piele, prinsă în față cu o cataramă de diferite dimensiuni. Mai rar însă este compusă dintr-o serie de plăcuțe patrulate de metal care sunt legate între ele cu inelușe. În ambele cazuri însă, centura este decorată cu aplici din metal, strălucitoare, sau cu diferite pandantive de mărimi diverse¹⁴. De centiron era atârnat în față un șorț realizat din piele plăcată cu foi de metal și terminat la poale cu pandantive de metal ornamentate. La ofițerii superiori și la împărați *cingulum* avea un caracter ornamental și distinctiv în ceea ce privește gradul, ei atârându-și sabia într-o cheotoare legată sub cuirasă¹⁵.

Armata din perioada republicii împrumutase din lumea elenistică cnemidele denumite în latină *ocrae* pentru protecția fluierelor picioarelor. Ele erau făcute dintr-o foaie de metal îndoită. Mai târziu însă cnemidele nu se mai foloseau în confruntări militare deoarece erau incomode, având treptat doar o funcționalitate pur decorativă în cadrul paradelor militare.

Dotarea cu armament și uniformă se făcea în funcție de specificul trupei în care respectivul soldat lupta. Astfel, despre uniforma soldatului legionar din perioada republicii știm într-o foarte mare măsură numai ceea ce ne relatează istoricul grec *Polybius*, deoarece în acest caz monumentele figurative lipsesc.

În studiile efectuate cu referire la costumul militar roman din Dacia, un loc însemnat îl ocupă reprezentările monumentale ale diferitelor accesorii ale echipamentului militar roman. Așa cum am afirmat și mai sus, în momentul părăsirii serviciului militar, mulți soldați și grade militare superioare doreau să fie sculptați în costumul și cu armele pe care le purtau pe frontonul multor stele funerare. Totodată au fost cazuri de militari romani în cinstea cărora au fost edificate numeroase monumente sculpturale.

Printre cercetătorii care au publicat articole științifice cu referire la tematica de față se numără Claudia Băluță, Vasile Moga, Constantin Pop, Lucia Țeposu – Marinescu, Mihai Blăjan, precum și Cristian M. Vlădescu.

Astfel, spre sfârșitul anului 1903 a fost scoasă din peretele unei magazii militare din Alba Iulia, statuia unui legionar roman cu scut. Ministrul de război Heinrich Pittreich a donat-o muzeului din Alba Iulia al cărui custode, Adalbert Cserni, a înregistrat-o la data de 8 decembrie 1903 la numărul 4617¹⁶. În anul 1969 statuia a fost prezentată în expoziția internațională *Romer in Rumanien* organizată de Muzeul de Istorie a Transilvaniei din Cluj-Napoca, pentru ca în anul următor, adică în 1970, expoziția, de această dată sub numele *Civitata romana in Romania*, a fost pentru un scurt timp la Roma¹⁷. Statuia este lucrată cu multă finețe artistică, în relief înalt, dintr-un bloc masiv de piatră calcaroasă, iar altorelieful se detașează de pe un plan dreptunghiular cu înălțimea de 93 de centimetri și cu lățimea de 70 de centimetri.

Legionarul poartă următoarele veșminte :

Tunica subucula ale cărei poale ies de sub platoșă și se întind în falduri până deasupra genunchilor pe o lungime de 30 de centimetri, statuia are o mică tăietură în

¹⁴ Tudor 1964, p.152.

¹⁵ Tudor 1964, p.152.

¹⁶ Băluță 2001, p.199.

¹⁷ Băluță 2001, p.199.

jurul gâtului care însă poate fi cu greu sesizată datorită fracturii de la partea superioară a scutului. Pe marginea acestei fracturi, în regiunea umerilor, se mai păstrează câteva rânduri de solzi *squama*, de unde se poate deduce faptul că legionarul purta o haină cu lamele metalice *lorica ferrea*¹⁸.

Platoșa din care se mai vede plastronul format din cinci fâșii metalice denumite în latină *segmentum*, orizontale, suprapuse, care sunt unite cu bretele din piele în așa fel încât să nu împiedice mișcările corpului. Cele 2-3 astfel de plăci alungite de pe umeri care coboară atât pe piept cât și pe spate, legându-se cu capetele de cele anterioare, nu se pot observa deoarece umărul drept are o mică leziune de suprafață, iar umărul stâng este acoperit în întregime de scut¹⁹.

O componentă mai puțin obișnuită este mâneca din metal, care este vizibilă pe umărul drept și care este alcătuită din șapte segmente late, care sunt suprapuse și a căror mobilitate este asigurată de același sistem cu cel al platoșei²⁰. Între *tunica* și *lorica* se află *cingulum* – centura, care este și ea în cea mai mare parte de scut. Din păcate de la poalele tunicii și baza scutului nu s-au mai păstrat decât genunchii și parțial gambe, pe o porțiune de aproximativ 20-22 de centimetri. S-a considerat de către majoritatea cercetătorilor care au studiat-o că statuia reprezintă fie un gladiator, după armura brațului drept și a solzilor din partea superioară a platoșei, fie mai probabil un monument funerar al unui legionar roman după unele elemente specifice monumentelor de acest tip, dar starea ei precară de conservare precum și lipsa capului face puțin probabilă această clasificare. De asemenea, ea a mai fost etichetată de către arheologul italian G. Mancini în opera sa, „*Le statue loriccate imperiali*” ca fiind o statuie loricată, după caracteristicile platoșei, precum și statuie scutată, de legionar, după scutul cu care este înarmată²¹. Cronologic, ea se încadrează în epoca Antoninilor (98-193).

În lucrarea cercetătorului Vasile Moga –, „*Castrul roman de la Apulum*” sunt prezentate de asemenea un număr de patru statui ale căror personaje poartă costum militar roman²². Astfel, prima statuie pe care o voi aduce în discuție este cea care a fost descoperită în grădina castelului Teleki din localitatea Vințu de Jos. Statuia cuirasată este acefală și este executată din marmură albă de Bucova, fiind actualmente păstrată la Muzeul Unirii din Alba Iulia. Dimensiunile statuii sunt de 1,67 x 0,80 x 0,30, iar statuia este susținută de un pedestal de 0,75 x 0,25 x 0,22 metri. Monumentul înfățișează un personaj masculin într-o atitudine impunătoare, fiind de altfel bine realizat din punct de vedere artistic. Sub mantaua *sagum*, care este încheiată pe umărul drept cu o fibulă, apare *lorica* cu mâneci scurte care este încinsă cu o centură *cingulum* înnodată pe abdomen cu un nod special, apoi *tunica*, cu mâneci scurte și cu pantaloni scurți, având în picioare ghete cu carâmbi înalți, ornamentați cu aplici care înfățișează capete de lei. Maniera îngrijită a execuției, grija pentru redarea detaliilor veșmintelor și încălțăminte, precum și poziția maiestuoasă a statuii au făcut să se susțină că statuia ar putea reprezenta un veritabil personaj imperial, poate chiar împăratul *Caracalla* (211-217), în timpul căruia, cu ocazia inspecției Daciei s-au construit multe statui²³.

A doua statuie este din marmură și reprezintă un bărbat în uniformă militară, aflată în aceleași condiții ca și precedenta. Dimensiunile statuii sunt 1,92 x 0,78 x 0,20

¹⁸ Băluță 2001, p.199.

¹⁹ Băluță 2001, p.200.

²⁰ Băluță 2001, p.200.

²¹ Mancini 1966, p.65.

²² Moga 1998, p.95.

²³ Moga 1998, p. 96.

metri, iar pedestalul în formă de lespede măsoară 0,72 x 0,45 x 1,17 metri. Personajul este înveșmântat într-o manta lungă până la glezne, care este fixată deasupra loricii cu un buton. *Tunica* specifică militarilor este prinsă cu un *cingulum* lat. Pe șoldul stâng atâră un *gladius* având mânerul terminat printr-un buton, iar teaca aflată în vârf este decorată cu o rozetă prolifică. Personajul poartă în picioare ghete militare. Statuia aparține probabil unui comandant militar al legiunii a *XIII-a Gemina*, probabil un ofițer superior avându-se în vedere forma capului, precum și veșmintele. Maniera de realizare precum și stilul celor două statui prezentate mai sus indică un sigur meșter lapidar, iar datarea lor se încadrează în secolul II²⁴.

Următoarea statuie reprezintă un legionar roman și a fost descoperită la *Apulum*. Dimensiunile ei sunt următoarele 1,05 x 0,75 x 0,18 centimetri. Din păcate starea de conservare a piesei este una destul de proastă, lipsind capul, mâna dreaptă precum și gamba de la genunchi în jos. Statuia reprezintă un soldat înveșmântat cu o *tunica* scurtă și o *lorica*. Un alt accesoriu al costumului militar roman prezent este teaca. Datarea statuii este în secolele II – III²⁵.

În vara anului 1988 pe strada Viilor, în apropierea uneia dintre necropolele orașului antic *Apulum*, a fost descoperită o statuie din marmură albă de Bucova. Statuia avea următoarele dimensiuni: 1,65 x 0,48 metri, iar capul, desprins de statuie, avea înălțimea de 0,30 metri. Statuia reprezenta un ofițer din *legiunea a XII-a Gemina* înveșmântat cu o manta lungă, ce îi acoperea întregul umăr stâng, lăsând însă liber umărul drept. *Tunica* scurtă, până deasupra genunchilor, era încinsă la mijloc cu un *cingulum* lat de cinci centimetri ale cărei capete erau introduse într-o paftă cu diametrul exterior de zece centimetri. Pe șoldul stâng atâră ca semn distinctiv pentru gradul militar un *gladius*, a cărui teacă se termină printr-un buton. Maniera de execuție a statuii este la fel cu a celorlalte două monumente care înfățișează personaje militare, descoperite la *Apulum*, trădând stilul aceluiași meșter lapidar. Din punct de vedere cronologic statuia se încadrează în secolul III²⁶.

În colecțiile de antichități romane ale Muzeului Militar Central din București se păstrează câteva piese sculpturale ale căror personaje poartă numeroase accesorii ale costumului militar roman. Astfel, una dintre piesele impresionante o constituie un frumos ornament de armură din bronz²⁷. Dimensiunile piesei sunt următoarele: 22 x 18,5 x 0,5 centimetri. Piesa reprezintă fragmentul unei mari statui imperiale și a fost găsită la Romula, fiind achiziționată de la colecționarul de antichități romane Georgescu din Corabia.

Piesa este un *pteryx* ce aparține unei armuri loricăte de paradă, posibil să aparțină unei statui care să reprezinte un împărat. Ornamentația piesei se compune din cinci denticuli mari care sunt înscriși într-un chenar dublu, cei doi denticuli de la baza fragmentului au ca decorații motive florale în genul unor crini răsturnați cu corolele în sus și tulpinile în jos, iar denticulul din centru înfățișează un craniu de taur fiind mărginit în dreapta de o protomă cu cap de leu. În concluzie, se consideră că fragmentul statuii, care din păcate este astăzi pierdută, reprezintă un produs de import în Dacia, ea având o datare cuprinsă între secolele II – III. Această piesă mai este menționată și în *Acta Musei Napocensis* numărul 15 în articolul cercetătorului Constantin Pop²⁸.

²⁴ Moga 1998, p. 96.

²⁵ Moga 1998, p. 96.

²⁶ Moga, Blăjan 1992, p. 201, 204.

²⁷ Vlădescu, Pop 1982, p. 302-303.

²⁸ Pop 1978, p. 151-153.

În vatra satului bistrițean Ocnița, s-a descoperit în anul 1965 cu prilejul arăturilor de toamnă pe locul unei vechi așezări romane o figurină de soldat din plumb²⁹. Dimensiunile figurinei sunt următoarele, înălțimea este de 9,3 centimetri, lățimea maximă este de 3,3 cm iar diametrul suportului de 3,5 cm. Piesa reprezintă un militar roman care are corpul puțin aplecat spre stânga, cotul sprijinindu-se pe un scut iar brațul drept este ridicat. Veșmintele sale sunt caracteristice pentru un legionar roman, el poartă o *tunica* scurtă până deasupra genunchilor, care e acoperită de o cuirasă simplă, la brâu se poate observa un *cingulum* lung, cu volute, care încinge strâns mijlocul personajului. Pe umeri este aruncată o mantie *sagum* în falduri, care este prinsă în față, la baza gâtului, cu o fibulă mare, rotundă. Personajul poartă în picioare cizme *calceus* nu prea înalte care au carâmbul strâmb. Statueta reprezintă un soldat roman aflat într-o poziție de repaus, dovadă fiind în acest sens scutul pe care acesta se sprijină, este datată în secolele II – III și este actualmente în proprietatea Muzeului de istorie din Bistrița având numărul de inventar 4186³⁰.

Din colecția contelui Teleki Domokos provine o statueta înfățișând un tânăr luptător, poate un gladiator³¹. Înălțimea statuii este de 11,7 centimetri, lățimea maximă este de 4,3 centimetri, înălțimea feței de 1,1 centimetri iar diametrul soclului de 2,8 centimetri. Statuia este foarte bine păstrată și înfățișează un efeb nud, aflat într-o poziție de repaus, cu centrul de greutate pe piciorul drept. Tânărul cu capul ușor întors și aplecat spre dreapta are fizionomia bine conturată și poartă pe cap coif prevăzut în mijloc cu benzi paralele incizate și punctate, iar marginile marcate ale coifului sunt trase în față și în spate pentru a apăra fruntea și ceafa. Panașul, care împodobește coiful este asemănător cu o coadă ridicată de la spate și întoarsă spre creștet. Figurina este databilă în timpul dinastiei antoninilor (98-193) și face parte din colecțiile Muzeului Național al Transilvaniei, din Cluj Napoca, având numărul de inventar 1911³².

O foarte frumoasă figurină a fost descoperită la Turda. Statueta³³, care este relativ bine conservată, are următoarele dimensiuni: înălțimea de 9,8 cm, lățimea maximă de 5,6 cm, iar diametrul soclului măsoară 5,5 cm, și înfățișează o întrecere între doi gladiatori. Combatanții, în luptă corp la corp sunt ghemuiți, strângându-se în brațe. Unul reprezintă un *secutor*, celălalt gladiator este un *retiarius*. Primul stă în genunchi și are o îmbrăcămintă tipică pentru gladiatorul cuirasat, este cunoscut ca înfățișare începând de la împăratul roman *Caligula* (37-41). Piciorul stâng al gladiatorului poartă o fașă în formă de jambiere *ocrea*, a cărei parte superioară se prinde de o placă pătrată, iar piciorul drept este acoperit cu o *cnemida*. Personajul este încălțat cu *caliga*. În jurul soldului se poate vedea șorțul rectangular al luptătorului care este ornamentat cu un tiv și legat cu *cingulum* dublu. Bustul este dezgolit, iar în mâna dreaptă strânge mânerul unui *gladius*, arma propriu-zisă care este astăzi distrusă. Brațul stâng nu e apărat deoarece pe acesta purta odinioară scutul, care însă a fost aruncat în timpul încleștării. Pe cap, fața este ascunsă de ceafa partenerului de întrecere, gladiatorul poartă specificul coif mare, greu, cu vizieră și grilă deasă. Analogii ale acestui tip de gladiator sunt numeroase în arta provincială romană, printre acestea merită amintite bronzurile din colecțiile Gerome, Greau, Schlumberger³⁴ și de asemenea figurinele de la *Carnuntum*³⁵.

²⁹ Pop, Dănilă 1971, p.127-128.

³⁰ Pop, Dănilă 1971, p.128.

³¹ Pop 1997, p. 183-184.

³² Pop, Dănilă 1971, p.128.

³³ Pop, Dănilă 1971, p. 128-129.

³⁴ Pop, Dănilă 1971, p.128.

³⁵ Pop, Dănilă 1971, p. 129.

Celălalt gladiator este *retiarius*, un gladiator care luptă cu plasa, cu sabia, sulița sau tridentul fiind de altfel destul de sumar îmbrăcat. Astfel bustul luptătorului este gol, peste mijloc purtând șorțulețul pătrat, care este legat cu un *cingulum* la mijloc, iar picioarele îi sunt desculțe, doar brațul stâng fiind apărat de o piesă de metal montată - *galerus*, asemănătoare unei *lorica squamata* și care este prinsă cu o curea *cingulum* peste piept. La fel ca în cazul gladiatorului amintit mai sus, și reprezentarea retairului este des întâlnită în arta antică romană, exemple în acest sens fiind statuetele de la Esbarres³⁶, Avenches³⁷, Autun sau Linz³⁸, care și ele înfățișează asemenea luptători. Figurina este goală în interior, iar postamentul circular destul de larg, cu caneluri duble, înguste sus și late jos, care sunt decorate cu motive vegetale și geometrice, care sunt punctate și par să indice faptul că piesa a fost destinată pentru ornamentarea unui mobilier. Din păcate statueta a suferit stricăciuni ulterioare, coiful unui luptător, precum și creștetul celuilalt fiind perforate din motive necunoscute. Piesa este datată în secolele II-III, și se află expusă în Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei din Cluj- Napoca³⁹.

În cartierul Partoș din orașul Alba – Iulia a fost descoperită o teracotă având următoarele dimensiuni: înălțimea de 10,8 cm, lățimea maximă este de 5,3 cm, iar înălțimea feței măsoară 2,4 cm. Piesa este fragmentară, păstrându-se doar bustul personajului, care este din nefericire distrus în regiunea pieptului, unde a fost restaurat, și reprezintă un soldat tânăr, care poartă pe cap un coif evoluat din tipul mai vechi, etrusco-corintian, coif atestat din punct de vedere cronologic în secolul III, când de altfel este datată și piesa. Brațul drept, singurul păstrat este îndoit, având căușul palmei perforat, iar pe șoldul drept se vede restul unei mantale sau al unei platoșe. Teracota aparține colecțiilor de antichități din Muzeul de istorie din Cluj⁴⁰.

În anul 1997, cercetătorul Constantin Pop a realizat un studiu complex cu privire la statuile romane din bronz reprezentând militari. În acest articol, autorul prezintă în mod succint un număr de cincisprezece piese și anume: șase statuete de luptători, trei armuri ecvestre de paradă, trei piese ornamentale de harnașament, precum și două recipiente de uz domestic⁴¹.

În concluzie, poate afirma faptul că în România au fost descoperite și cercetate numeroase monumente și artefacte care reprezintă diverse accesorii ale costumului militar roman și care dovedesc încă o dată, dacă mai era nevoie, importanța fenomenului militar în cadrul romanizării provinciei nord-danubiene. Totuși trebuie să menționez faptul că multe dintre aceste piese arheologice de mare însemnătate istorică nu au fost încă cercetate, datorită unor factori mai mult sau mai puțin obiectivi.

³⁶ Pop, Dănilă 1971, p. 129.

³⁷ Pop, Dănilă 1971, p. 129.

³⁸ Pop, Dănilă 1971, p. 130.

³⁹ Pop, Dănilă 1971, p. 130.

⁴⁰ Pop, Dănilă 1971, p. 130.

⁴¹ Pop 1997, p. 183.

Bibliografie

- Băluță 2001 – Claudia Băluță, *Statuia unui legionar roman de la Apulum*, în *Apulum*, 38/1, 2001, p. 1999-202.
- Daicoviciu, Daicoviciu 1966 – Constantin Daicoviciu, Hadrian Daicoviciu, *Columna lui Traian*, București, 1966.
- Grimal 1973 – Pierre Grimal, *Civilizația romană*, București, 1973.
- Mancini 1966 – G. Mancini, *Le statue loricatę imperiali*, Roma, 1966.
- Moga, Blăjan 1992 – Vasile Moga, Mihai Blăjan, *O nouă statuie portret descoperită la Apulum*, în *SCIV(A)*, 43, 2, 1992, p. 201-205.
- Moga 1998 – Vasile Moga, *Castrul roman de la Apulum*, Cluj-Napoca, 1998.
- Pop, Dănilă 1971 – C. Pop, Ștefan Dănilă, *Statui imperiale reprezentând luptători*, în *Banatica*, 1, 1971, p.127-181.
- Pop 1978 – Constantin Pop, *Statui imperiale din bronz*, în *Acta MN*, 15, 1978, p.135-165.
- Pop 1997 – Constantin Pop, *Bronzes figures de Dacia Romaine: representation des militaires*, în *Acta MN*, 34-1, 1997, p. 183-187.
- Tudor 1964 – Dumitru Tudor, *Arheologia romană*, București, 1964.
- Vlădescu 1974-1975 – Cristian M. Vlădescu, *Obsevații asupra tipologiei armamentului roman din Dacia Inferior*, în *SMMIM*, 7-8, 1974-1975, p. 23-54.
- Vlădescu, Pop, 1982 – Cristian M. Vlădescu, Constantin Pop, *Piese sculpturale romane în Muzeul Militar Central*, în *ActaMN*, 20, 1982, p. 301-306.

Abrevieri bibliografice

SMMIM – Studii și Materiale de Muzeografie și Istorie Militară. București.

SOME REPRESENTATIONS OF THE ROMAN MILITARY EQUIPMENT FROM DACIA TO THE MONUMENTS AND ARTEFACTS

Abstract

My study is proposing to show the main representations of the roman military equipment from ancient Dacia, especially from the ancient monuments and artifacts. I really know from the beginning that my article is not completely and I have no the reasons to thing that. In fact this study is only an attempt for the researchers to give a much more consideration at this very vast and difficult domain of the roman history.